

ЕКСТРЕМАЛЬНІ ТА АВТОНОМНІ УМОВИ ВИЖИВАННЯ

Табуненко В.О.,

канд. техн. наук, доцент, професор

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Байдак І.С.,

*здобувач вищої освіти спеціальності 141 «Професійна освіта
(Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка)»,*

спеціалізація: «Електротехнічні системи військового призначення»

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Бакало Н.А.,

*здобувач вищої освіти спеціальності 141 «Професійна освіта
(Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка)»,*

спеціалізація: «Електротехнічні системи військового призначення»

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Починаючи з 1992 року Збройні сили України (ЗСУ) беруть участь у миротворчих операціях під егідою ООН, НАТО, ОБСЄ та інших міжнародних організацій. У військових операціях взяло участь 44000 українських військовослужбовців, 55 з них загинуло. Наразі ЗСУ беруть участь у трьох миротворчих операціях. У лютому 2018 року було сповіщено про завершення дії українського контингенту в Ліберії [1].

У військовослужбовців, що приймають участь у миротворчих операціях, виникають екстремальні ситуації, які в природі представляють серйозну небезпеку для життя і здоров'я військовослужбовців. В автономному існуванні наодинці з природою може виявитися як окремих миротворець, так і група військовослужбовців. Екстремальні ситуації, які переходять в вимушене автономне існування можуть бути викликані стихійними, ситуаціями, пов'язаними з втратою орієнтації в просторі, втратисвого військового підрозділу або зв'язку з командуванням, загибеллю літального апарату або транспортного засобу. Поведінка військовослужбовця, надано-

го самому собі в екстремальних умовах, повинна бути направлена на збереження свого життя та виживання.

Виживання, засноване тільки на біологічних законах самозбереження, короткочасно. Для нього характерні психічні розлади і істеричні поведінкові реакції. Бажання вижити має, бути усвідомленим і цілеспрямованим, і має диктуватися не інстинктом, а свідомою необхідністю.

Під терміном «виживання» розуміють активну діяльність військовослужбовців, спрямовану на збереження життя, здоров'я і працездатності в екстремальних умовах. У науково-методичній літературі розглядається кілька визначень виживання і автономного існування [2, 3], наприклад як, виживання або автономне існування - це тривале існування одного військовослужбовця або невеликого підрозділу без поповнення запасів і без зв'язку із зовнішнім світом.

Автономне існування - це найбільш небезпечна екстремальна ситуація для військовослужбовця, який опинився один на один з природним середовищем, зазвичай виникає несподівано і вимушено. Причому допомога ззовні проблематична. Автономне існування військовослужбовця в природі - це його випробування, яке залежить від здатності військовослужбовців певний час без сторонньої допомоги забезпечити свої життєві потреби в їжі, воді, теплі, використовуючи тільки наявні запаси або дари природи.

Під небезпечною або екстремальною ситуацією розуміємо ситуацію, яка загрожує життю, здоров'ю військовослужбовця. Вона може виникнути раптово і зажадати рішучих вчинків вже в перші секунди або хвилини. Чим швидше військовослужбовець прийматиме рішення, зрозуміє в даній ситуації і вибере правильний спосіб дій, тим більше шансів залишитися живим, здоровим і неушкодженим.

Випадки потрапляння в надзвичайні ситуації можуть бути пов'язані з різними причинами, включи зміну кліматично-географічних умов, що опинилися в умовах, незвичних для їх організму і психіки. Змінюється атмосферний тиск, вологість повітря, тривалість світлового дня, денних і нічних температур, рівень солей і мінералів у воді та їжі. Тому на новому місці доведеться акліматизуватися.

Під акліматизацією розуміємо процес поступового пристосування організму військовослужбовця до нових кліматично-географічних умов. В основі кожної акліматизації лежить вироблення організму пристосувальних реакцій, спрямованих на підтримку нормальної життєдіяльності в даних умовах. Чим більше відрізняються один від одного умови, тим складніше і довше протікає акліматизація. Порушення правил акліматизації якраз і створює передумову до надзвичайної ситуації.

Після тимчасового перебування у відповідному клімато-географічному середовищі військовослужбовцю доводиться повторно пристосовуватися до раніше звичних умов життя. Цей процес прийнято називати реакліматизації. На реакліматизацію можуть вплинути професія військовослужбовця, зміна теплового режиму, зміна часових поясів та інші фактори.

На вплив різних подразників організм військовослужбовця відповідає неспецифічною захисною реакцією - стресом. Спрямованим на збереження гомеостазу - сталості внутрішнього середовища. В умовах автономного існування ці зміни функціональної діяльності органів і систем поступово збільшується. Але до певної

межі залишаються оборотними. Цей період називається гранично допустимим терміном автономного існування [2].

Кращий спосіб уникнути небезпечної ситуації - це навчитися передбачати і не допускати її. Якщо все ж ви потрапили в екстремальну ситуацію, то успішний результат автономного існування буде залежати від багатьох причин. Причинами екстремальних ситуацій в природі часто стають помилки, допущені військовослужбовцем - непродумане екіпірування, недостатній запас продовольства і питної води, слабка психологічна підготовка та недостатній рівень витривалості.

На військовослужбовця в умовах автономного існування несприятливо впливають різні фактори зовнішнього середовища – температура, вологість повітря, змії, хижі тварини і інші. Вони нерідко викликають порушення функціональної діяльності організму, ставлячи його на межу катастрофи.

Автономне існування військовослужбовця в природі, це його існування волею випадку який опинився в екстремальній ситуації, один на один з природою. Автономне існування військовослужбовця в природі може розглядатися у двох видах: як добровільне так і вимушене.

Під добровільною автономією розуміємо ситуацію, коли військовослужбовець або група з власної волі, з певною метою, на певний час переходить на самостійне існування в природних умовах.

Під вимушеною автономією – ситуацію розуміємо коли військовослужбовець випадково, через незалежні від нього обставини виявляється в природному середовищі і змушений самостійно забезпечувати свої життєві потреби, щоб вижити і повернутися до людей.

В умови вимушеної автономії військовослужбовець може потрапити в аварію на будь-якому літальному апараті або транспортному засобі при непередбачених обставин.

У разі автономного існування в природних умовах, як добровільного або вимушеного, військовослужбовець, щоб зберегти своє життя і здоров'я, повинен володіти високими духовними і фізичними якостями. Вміти діяти в різних природно-кліматичних умовах. Для чого необхідно раціонально використовувати в своїх інтересах все, що є під рукою і дає навколишнє природне середовище.

Діяльність військовослужбовця в умовах добровільної автономії спрямована на виконання поставленої мети. А в умовах вимушеної - на повернення в своє соціальне середовище, до людей, звичного способу життя.

Вимушене автономне існування військовослужбовця в природі - особливо важка ситуація життєдіяльності. У ній може виявитися невеличка група військовослужбовців - невеличкий військовий підрозділ, екіпаж літака, команда корабля, або підводного човна, так і окремих військовослужбовців. Автономне існування в природі, з яких би причин воно не відбулося, серйозно впливає на психіку військовослужбовця.

Так, задоволення навіть самих звичайних потреб у незаселеній місцевості, наприклад, в їжі і воді, часом перетворюється на нерозв'язну проблему. Життя військовослужбовця при цьому залежить не тільки від освіти, професійних навичок, матеріального достатку, а частіше від наявності або відсутності рослин та тварин, а також від температури повітря, сонячної радіації і сили вітру. Але головне, багато що

залежить від того, як військовослужбовець сприймає цю ситуацію, наскільки він підготовлений до зустрічі з нею.

Допустимо розглянути основні причини, що призводять військовослужбовця до вимушеного автономного існування в природних умовах:

1. Надзвичайні ситуації природного характеру, стихійні лиха, землетруси, повені, урагани, бурі, смерчі, лісові пожежі.

2. Екстремальні ситуації в умовах природного середовища:

а) різка зміна природних умов - сильна злива, хуртовина, завірюха, сильний снігопад, мороз, посуха та інші;

б) втрата орієнтування на місцевості під час змінення дислокації або проведення військової операції;

в) втрата свого підрозділу під час знаходження на марші.

До аварійних ситуацій в умовах природного середовища можна віднести:

- катастрофи або аварії на повітряному і залізничному транспорті;

- аварії на морському та річковому транспорті;

- аварії і поломка автотранспортних засобів.

Аварійна ситуація зазвичай виникає раптово. Її розвиток не завжди можна передбачити заздалегідь. У зв'язку з цією обставиною порядок дій в таких ситуаціях залежить від конкретної обстановки. Військовослужбовець, опинившись в умовах автономного існування в природі, повинен вирішити численні і складні проблеми, пов'язані зі своїм виживанням.

Така ситуація накладає певний відбиток на стан і його поведінку. Він потрапляє в умови, до яких спеціально не готувався, його життя і здоров'я залежать тільки від нього самого.

Безпека військовослужбовця в цих умовах повністю залежить від його духовних і фізичних якостей. Його загальної підготовки до перебування в природному середовищі і здатності мобілізувати всі свої знання, життєвий досвід і вміння для досягнення єдиної мети: вижити і вийти до людей в звичну для нього навколишнє середовище.

Виживання в дикій природі передбачає певну базу знань, умінь і навичок. Чим більше ця база, тим легше впоратися в найскладніших ситуаціях. Але навіть в умовах автономного існування необхідно мати елементарні уявлення про виживання. Військовослужбовець повинен бути готовим до цього заздалегідь, бути ознайомленим з особливостями місцевості, мати певний запас їжі, або вміти добувати її самостійно.

Екстремальні умови без підготовки можуть привести до самого плачевного результату, тому будь-які поради про видобутку їжі, вогню і прісної води, спорудженні укриття і першої медичної допомоги будуть не просто важливими, а життєво необхідними. Автономні умови ж якщо не включають налагоджений побут, то, в крайньому разі, припускають заздалегідь обрану місцевість, маршрут і вміння орієнтуватися. Найважливішими проблемами, які практично завжди стикаються з виживанням в екстремальних умовах, є: відсутність питної води; місця для ночівлі; видобутку вогню; пошуку їжі.

Висновок. В доповіді проведено аналіз поняття виживання та автономного існування в умовах автономного існування. Виживання вимагає подолання багатьох

перешкод, власних страхів та придбання теоретичних знань та практичних умінь. Випадки потрапляння в надзвичайні ситуації можуть бути пов'язані з різними причинами, які розглянуті та можуть викликати порушення функціональної діяльності організму, ставлячи його на межу катастрофи. Тому безпека військовослужбовця в цих умовах повністю буде залежити від його духовних і фізичних якостей, до яких необхідно бути готовим.

Список використаних джерел:

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D1%96_%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%96%D1%97_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%B8

2. Бойова система виживання воїнів частина І. Навч. посібник / О. М. Бобков, І. А. Шарапа, І. Р. Медінець, О. Ю. Овчаренко. – Харків: ХУПС, 2020. – 140 с.

3. Службове виживання військовослужбовців в зоні проведення антитерористичної операції. Навчально-метод. посібник / В. А. Бородавка, В. В. Матьорка, Є. М. Зарічняк, О. В. Статінов; за заг. ред. М. І. Литвиненка. – Харків: ХУПС, 2016. – 120 с.